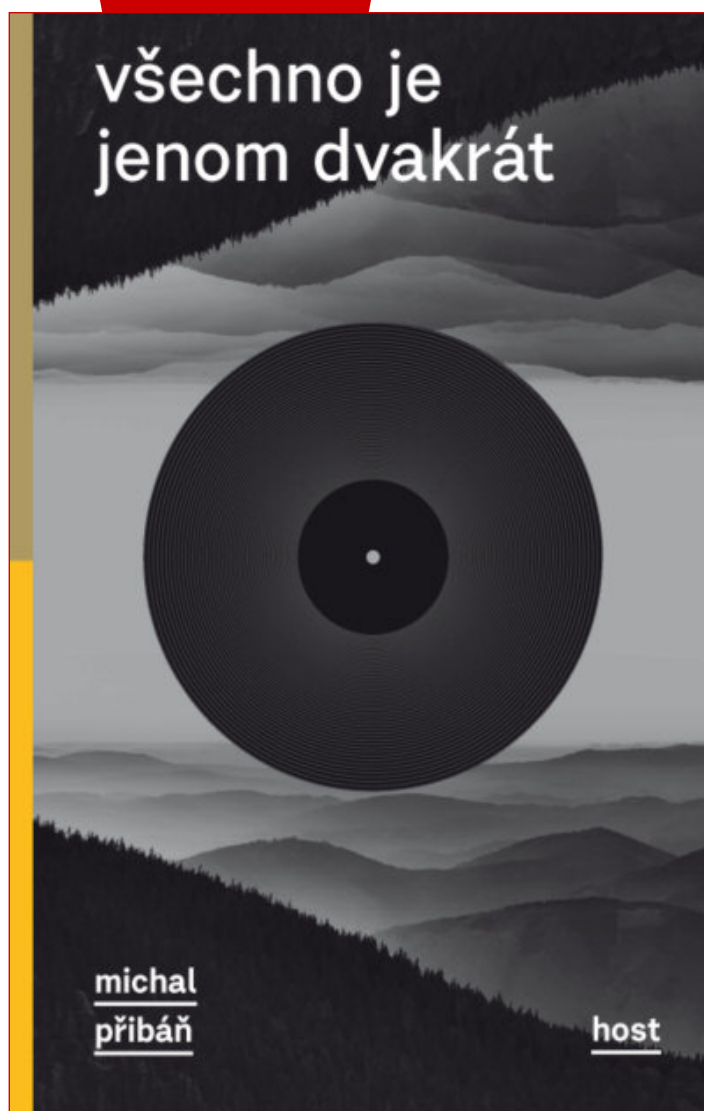

A
urora

Román

Vím, je mnoho měřítek, jimiž lze vymezit kvalitní literaturu, prózu. A vím také, že to, které před vás medle postavím, je málo vědecké, špatně uchopitelné, přespříliš subjektivní. A přesto: Pokládám za dobré také knihy, které jsem rád četl a nerad dočítal. S nimiž jsem svedl souznít také proto, že jsem v nich směl kráčet po svých cestách. Jež mi nenabízely hotová řešení, ale toliko prostor k zamyšlení. Knihy, které tak nějak musely být napsány. Neúplná, zajímavá, cudná vyznání. Za nimiž ale tušíš spoustu práce stavebné a formulační – neboť nápad možná vytryskne ve chvíli co plamen pokropený benzínem, leč pro rozměry románové je možná důležitější strážce plamene, který ví kam a které dřevo přiložit, aby oheň nevyhasl.

Umím si dobře představit spory naší literární kritiky o to, zda-li románová prvotina Michala Přibáně není od deváté kapitoly (tedy od onoho fantazijního převrstvení) kaší nastavovanou otrubama. Nu, pokud nebyly předešlé stránky pečlivě přečteny... Já si naopak až tady uvědomil, že poctivý autor začíná stavět teprve tehdy, má-li hotový plán celého domu. Aby věděl, kam cihly – sklo – kam panely. A zdrží-li to jeho práci? (Sama kniha vznikala déle než deset let.) Třebas mu to umožní, aby nepsal jen ze sebe a za sebe. Je tedy Všechno je jenom dvakrát románem generačním? – Pokud se něčím takovým může stát ne jen vyznání, ne jen zpověď, ale především dlouhá tázací věta...

Neříkám, že je všechno dokonalé. Jistě bych ocenil mnohovrstevnější a plastičtější jazyk: prostý občasných klišéovitě frázevitých; rytmicky nepřesných vyjádření: „Svět byl atraktivní. Privatizovalo se, zakládaly se živnosti. Rozpadal se komunismus. Zakládaly se strany.“ „Měla písmenkové tričko hustě popsané názvy různých světových měst, ve kterém mi zůstala v paměti.“ Přemíra (epizodních) postav a faktů text neúměrně prodlužuje; ač chápu realisticou motivací takového jeho ukotvení (listuje stránkami prohlížel jsem si turistickou mapu Krkonoš a vzpomínal na své tamní pobyty), tvrdím, že zkrácení – znamenající významovou, dějovou, rytmickou koncentraci – by mu přesto prospělo. Neruší mne ani mi nevádí sám fantazijní závěr knihy; a mám-li k němu jisté výhrady,

generační?

směřuji tyto jednak k nedostatečnému využití možností, které tato žánrová proměna skýtá, jednak k výrazovému i významovému rozostření, k němuž v závěru Příbáňova opusu dochází.

Jenomže nad tím vším zavází prožitek z plnohodnotné, nikterak nešizené četby. A při tom, věda, že autorem je literární historik a editor, bys k textu přistupoval s jistou skepsí. Nicméně v něm nenajdeš ani chladného kalkulu ani neumětelství (drženého nad vodou leda vyčtenými moudry či odjinud převzatými postupy). A když už si stýskáš, že by řeč mohla být květnatější či vícevrstevná, přiznávám zároveň, kterak Příbáň svede jejím sotva znatelným odstíněním vyjádření rozdíl mezi tím, co postava touží udělat – a co udělat může a tedy vykoná (mezi vnitřním monologem postavy a skutečnou její promluvou). Raději hned napíšu, že toto odstiňování (patrně také v dialozích mezi postavami a v posledku vytvářející překvapivé stejně jako sémanticky nosné pointy rozhovorů) zdá se postupně čím dál zřetelnější – jak Příbáň roste (jako autor) se svojí knihou a stále lépe umí využít všechny prostory jinak dosti úzkého kluziště.

Román Michala Příbáň se nicméně dožaduje čtenáře pečlivého. Takového, který svede z útržků, ze zdánlivě volného zřetězení představ, vzpomínek, promluv / časových a dějových pásem stvořit ucelenou mozaiku, do níž postupně (byťsi na přeskáčku) doplňuje jednotlivé kamínky. Nevěda, zda některý z nich nebude muset posléze vyhodit (ukáže-li se nepadnoucím) či přemístit jinam. Samy kameny zdají se zprvu opracovány ku značné své hodnotě; takže někdy až se značným odstupem pochopíš, že sis to nabarvené sklíčko spletl s českým granátem.

Míním, že právě toto patří k autorově strategii. Nutící tě znovu a znovu vážit i rozvažovat. Kolikrát jen jsi na stránkách jeho knihy upozorňován, že něco, mnohé, všechno je jinak!? Snad právě pro tu nejistotu váhám, zda mohu Všechno je jenom dvakrát nazvat románem generačním?

Pokud mi tento otazník škrtá obdobná zkušenost člověka prožívajícího dětství i první lásky za tzv. normalizace a dospí-

vajícího v časech sametové revoluce, teprve postupně se dozvídajícího o zradách vykonaných jeho blízkými či přáteli (na jeho přátelích či blízkých), uvědomujícího si, že svoboda volby znamená také možnost omylu či křivdy, neschopného porozumět svým dávným kamarádům a láskám (vlastně ani sobě – před lety), protože – jako hrdinové Kunderovi – ne-totožného se svým někdejšími já, přeče jej o to zřetelněji vykreslí vědomí všeho toho, co jsem (ne jen o hlavním hrdinovi-vypravěči Příbáňova románu / redaktorovi a vysokoškolském pedagogu Pavlu Klimešovi; a ne jen o sobě) výše řekl.

Ne jen za svých poutí krajinou Krkonoš se totiž Příbáňovi hrdinové setkávají s mnohými rozcestími. Smíme soudit i bez úplné znalosti faktů? Není láska cit do značné míry sobecký? A je-li, smíme jej ještě nazývat láskou? Nakolik umíme vstoupit do dějin? A nakolik jsme těmito nesení, ať děláme cokoli? Bývá nalézání současně vždycky opouštění, zisk ztrátou; pomáhající jednomu ubližujeme druhým? Není každá výpověď jen marným pokusem alespoň dotknouti se pravdy? ...takže k nejvyššímu a nejbližšímu porozumění dochází dotykem, mlčky?

A pokud zabloudíme: Vracíme-li se na dávná místa – po každé to bude další a nová cesta. Právěže... Těžko hovořit o generačním románu tam, kde musíme na každou z otázek a výzev odpovídat sami za sebe. Kolik lidí tolik cest; zpívá se v jedné dávné písničce. „V téhle zemi jsme přeče vždycky každý trochu pachatel a trochu obět.“ „Zločinci ani hrdinové starých časů dávno nikoho nezajímají.“ – tyto Příbáňovy řádky беру trochu jako provokaci. Po dlouhé době se chystám si dnes večer přečíst Škvoreckého Obyčejné životy. Pořád nám zbývá naděje poslední: „...a odpusť nám naše viny.“

Ivo Harák

Michal Příbáň: *Všechno je jenom dvakrát*. HOST. Brno 2016. 1. vydání. Náklad a cena neuvedeny. 471 stran.